

ADAM J. SOBCZYK MSF

GŁÓWNE ELEMENTY DUCHOWOŚCI ŚWIĘTORODZINNEJ ZGROMADZEŃ ŚWIĘTEJ RODZINY W POLSCE

Obecnie można zaobserwować duże zainteresowanie rodziną. Z jednej strony musi ona stawiać czoła różnorodnym zagrożeniom, z drugiej może stać się, jak to podkreślał papież Leon XIII i jego następcy, źródłem odnowy społeczeństwa i świata. W tym dziele przemiany społeczeństwa rodzinom chrześcijańskim od lat usiłują pomagać rozmaite rodziny zakonne. Świadome tego, że wszelka odnowa zewnętrzna musi wypływać z wewnętrznej przemiany, proponują Świętą Rodzinę jako wzór i patronkę. W ten sposób usiłują one wskazać współczesnym rodzinom przykłady cnót do naśladowania. Proces ten został zapoczątkowany już w XVII wieku. Natomiast od XIX wieku niektóre Zgromadzenia zakonne usiłują propagować duchowość Świętej Rodziny w Polsce. Wiele z nich pracuje w Polsce do dzisiaj rozwijając różne elementy duchowości świętorodzinnej. Stąd istnieje uzasadniona przyczyna spojrzenia na te Zgromadzenia w celu przybliżenia ich duchowości i charyzmatu troski o rodzinę.

Na wstępie można przyjąć definicję, według której duchowość chrześcijańska to forma duchowego życia człowieka religijnego, zmierzającego do zjednoczenia z Bogiem przez Jezusa Chrystusa. Obejmuje ona wszelkie elementy życia chrześcijanina wchodzące w zakres etosu chrześcijańskiego, a przejawiające się głównie w religijności, ascezie oraz mistyce¹ Duchowość świętorodzinną zaś to styl życia duchowego polegający na nieustannym pogłębianiu

Dr ADAM J. SOBCZYK MSF – ojciec duchowny w Wyższym Seminarium Duchownym Misjonarzy Świętej Rodziny w Kazimierzu Biskupim; wykładowca na Wydziale Teologii UAM w Poznaniu – Sekcja w Kazimierzu Biskupim oraz na Wydziale Teologii UKSW w Warszawie – Sekcja w Koninie; adres do korespondencji: ul. Klasztorna 2, 62-530 Kazimierz Biskupi.

¹ Por. M. D a n i l u k, *Duchowość chrześcijańska*, w: *Encyklopedia Katolicka* (dalej cyt.: EK), t. IV, red. R. Łukaszyk i in., Lublin 1995, kol. 317.

relacji z Bogiem na wzór Świętej Rodziny w adaptacji Instytutów żyjących jej duchem. Dlatego dla porządku metodologicznego należy odróżnić duchowość Świętej Rodziny, która odnosi się do wspólnoty Jezusa, Maryi i Józefa od duchowości świętorodzinnej, która obejmuje wszystkich idących śladem Świętej Rodziny w realizacji komunii z Bogiem.

Aktualnie w Polsce pracuje 6 Zgromadzeń starających się rozwijać duchowość świętorodziną. Wśród nich jest 5 Zgromadzeń żeńskich i jedno męskie. Nie wszystkie powstały w Polsce i nie wszystkie mają polskich założycieli, ale wszystkie mają ten sam cel: tworzyć w Polsce jedną rodzinę na wzór Świętej Rodziny z Nazaretu. Dlatego uznano za stosowne przybliżenie charakterystycznych elementów duchowości świętorodzinnej tych Zgromadzeń, które poprzez modlitwę, życie i apostołat mogą przyczynić się do odnowy duchowo-moralnej „domowego Kościoła” w Polsce, a przez rodzinę do przemiany społeczeństwa.

I. GŁÓWNE ELEMENTY DUCHOWOŚCI ŚWIĘTORODZINNEJ ZGROMADZEŃ ŻEŃSKICH

Wśród pięciu, pracujących aktualnie w Polsce żeńskich Zgromadzeń Świętej Rodziny, można wyodrębnić specyficzne dla każdego z nich elementy duchowości świętorodzinnej. Po dokonaniu dogłębnej analizy na podstawie materiałów źródłowych, jakimi są przede wszystkim Konstytucje Zgromadzeń napisane przez ich Założycieli i Założycielki, a następnie syntezy zebranego materiału, można wymienić główne wymiary duchowości świętorodzinnej tych Zgromadzeń zakonnych.

1. *Postuszeństwo woli Bożej*

Podstawowym elementem duchowości świętorodzinnej Zgromadzeń poświęconych Świętej Rodzinie jest posuszeństwo woli Bożej. Wymiar ten widoczny jest we wszystkich Zgromadzeniach. Szczególnie w powstałym najwcześniej, bo już w XIX wieku, Zgromadzeniu Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux. Zgromadzenie założył w 1820 roku we Francji Ksiądz Piotr Bienvenu Noail-

les². Do Polski siostry przybyły w 1934 roku. Wśród istotnych rysów duchowości Świętej Rodziny siostry podkreślają gorliwość posuniętą aż do heroizmu, czyli ducha Boga Samego. Sercem świętorodzinnej duchowości Zgromadzenia jest życie dla Boga Samego, idąc po śladach Jezusa, Maryi i Józefa. Dla sióstr to jedyna droga do świętości. W taki sposób przez szukanie i pragnienie na ziemi tylko Boga ukazują duchowość Świętej Rodziny. Na tej podstawie kształtują duchowość świętorodziną swego Zgromadzenia, które musi utożsamiać się ze Świętą Rodziną. Wzrastanie w tym duchu jest możliwe przez praktykowanie wolności wewnętrznej wobec stworzeń i wobec samych siebie. Pomaga w tym również widzenie wszystkiego w Bożej perspektywie. Duch Boga Samego jest tym duchem, który we wszystkim prowadził Świętą Rodzinę. Ojciec Noailles twierdził, że Zgromadzenia Świętej Rodziny muszą utożsamiać się z Jezusem, Maryją i Józefem, być ożywiane ich duchem i żyć ich życiem. Muszą kochać, szukać i pragnąć we wszystkim jedynie Boga Samego i tylko u Niego czerpać wszelkie światło, wszelkie pocieszenie i wszelką moc, jakiej będą potrzebowały, aby odpowiadać na swoje powołanie³

Z kolei posłuszeństwo woli Bożej, według Konstytucji Sióstr Zgromadzenia Rodziny Maryi, polega na całkowitym oddaniu się w ręce Chrystusa i stawianiu się Jego narzędziem na rzecz szerzenia chwały Bożej. Duchowość ta doskonale koresponduje z celem głównym Zgromadzenia, którym jest praca nad własnym udoskonaleniem oraz służenie bliźnim, zwłaszcza ubogim. Według Założyciela, gorliwość o zbawienie dusz jest charakterystyczną cechą i nieodzownym zadaniem Zgromadzenia⁴ Właśnie dzięki służbie ludziom,

² Piotr Bienvenu Noailles urodził się w roku 1793 w Bordeaux. Założył i przewodniczył Stowarzyszeniu Przyjaciół Chrześcijańskich. Poszukując swego miejsca w życiu, rozpoczął studia medyczne, których jednak ze względu na niehumanitarne podejście niektórych lekarzy do pacjentów nie ukończył. W 20 roku życia przystąpił do I Komunii Świętej. Udał się do Paryża. W kościele św. Sulpicjusza doznał nawrócenia i zdecydował się wstąpić do seminarium. W roku 1819 przyjął święcenia kapłańskie. Już na swojej pierwszej placówce prowadził katechizację dorosłych, którym za wzór dał Świętą Rodzinę. Pragnął szerzyć łagodność, prostotę, a przede wszystkim komunie, jaka panowała w Nazarecie. Założył Stowarzyszenie, w którym wszyscy chrześcijanie mogliby żyć w doskonałości, jak Jezus, Maryja i Józef. Dzieło rozrastało się, aż do dnia, kiedy pierwsze osoby chciały całkowicie oddać się Bogu. Tak powstało nowe żeńskie Zgromadzenie Sióstr Świętej Rodziny. Ksiądz Bienvenu Noailles zmarł 8 II 1883 roku w Bordeaux. Por. www.przedszkolesfb.lodz.opoka.org.pl/viewpage.php?page_id=1-28k – Data pobrania: 22 XII 2007.

³ Por. *Reguły ogólne Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux z roku 1851*, art. 140-141, w: *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, Rzym 1987, s. 15-16; A. H a y d e SFB, *Duch Boga Samego – śladami Jezusa, Maryi i Józefa*, Prezentacja (mps, s. 1-22).

⁴ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Rodziny Maryi*, Warszawa 1994, nr 163.

zwłaszcza ubogim, i przestrzeganiu ślubu ubóstwa siostry naśladują ubogie i pracowite życie Świętej Rodziny, pozostając wierne duchowi Zgromadzenia i ideałom franciszkańskim⁵ Siłę do działalności apostołskiej czerpią z bliskości Chrystusa. W Nim wszelka gorliwość apostołska ma swoje źródło. Dlatego wypełniają swoje obowiązki dzięki modlitwie i Eucharystii⁶

Posłuszeństwo woli Bożej stanowiło również podstawę duchowości świętorodzinnej w życiu i działalności siostry Bolesławy Lament oraz w założonym przez nią w 1905 roku w Mohylewie Zgromadzeniu Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. Przyszła Założycielka rozpoczęła swą formację zakonną w Zgromadzeniu Sióstr Rodziny Maryi⁷ Opuściła je jednak przed złożeniem ślubów czasowych. Starła się realizować swój charyzmat w założonym przez siebie Zgromadzeniu. Duchowość osobista Matki Bolesławy odznaczała się postuszeństwem woli Bożej, gorliwością apostołską oraz pragnieniem naśladowania życia Świętej Rodziny. W Zgromadzeniu Sióstr Misjonarek chciała, by każdy klasztor był domkiem Nazaretu. Wśród głównych elementów duchowości świętorodzinnej Zgromadzenia podkreślała: ducha skupienia, zjednoczenie z Bogiem, posłuszeństwo, jedność i wzajemną miłość oraz ducha rodzinności. Według Założycielki te elementy duchowości w sposób naturalny rozwijają się poprzez praktykę rad ewangelicznych⁸ Twierdziła, że duchowość, formo-

⁵ Por. tamże, nr 110-111.

⁶ Tamże, nr 164-168.

⁷ Bolesława Lament urodziła się 3 VII 1862 roku w Łowiczu. Tam też ukończyła gimnazjum. W Warszawie uczyła się kroju i szycia, a potem w Łowiczu otworzyła własny zakład krawiecki. Wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Rodziny Maryi w Warszawie. Nie złożyła jednak profesji wieczystej i powróciła do domu. Po śmierci ojca pomagała matce i rodzeństwu. Rozwinęła także działalność charytatywną. Jej duchowy przewodnik – Ojciec Honorat Koźmiński – dostrzegając u niej charyzmat, doradził jej wyjazd na wschód, aby tam zająć się katolickim wychowywaniem młodzieży. W trosce o jedność chrześcijan wschodnich z Kościołem Katolickim i umocnienie w wierze tych katolików, których jedność z Kościołem w tamtych trudnych warunkach była zagrożona, Bolesława Lament założyła w 1905 roku w Mohylewie nad Dnieprem Zgromadzenie Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. Uczyniła to, idąc za wewnętrznym natchnieniem Ducha Świętego: „aby wszyscy byli jedno” (J 17, 21). Wśród podziału i rozwarstwienia społecznego pragnęła przygotować i zrealizować ideę zjednoczenia chrześcijan. Rok później w 1906 wraz z towarzyszkami złożyła pierwsze śluby zakonne. W 1907 roku siostry przenieśli się do Petersburga, gdzie rozwinęły działalność wśród młodzieży. W 1913 złożyły śluby wieczyste. Po wybuchu rewolucji październikowej Zgromadzenie nie mogło prowadzić swej działalności. Za naukę religii siostry były więzione, a jedna z nich zesłana na Syberię. W 1921 wróciły do Polski. Bolesława Lament zmarła 29 I 1946 roku w Białymstoku, a jej ciało przeniesiono do klasztoru w Ratowie. Papież Jan Paweł II beatyfikował ją 5 VI 1991 roku w Białymstoku. Por. W. Z a l e w s k i, *Święci na każdy dzień*, Warszawa 2002, s. 65-66.

⁸ Por. A. G r o n k i e w i c z, *Życie i działalność Bolesławy Marii Lament 1862-1946*

wana na wzorze Świętej Rodziny, musi odznaczać się heroiczną wiarą wśród przeciwności oraz szukaniem woli Bożej we wszelkiego rodzaju doświadczeniach życiowych⁹

Z kolei Franciszka Siedliska¹⁰, która w 1875 roku założyła Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, rozumiała posłuszeństwo woli Bożej jako przykład całkowitego, wzajemnego oddania się w miłości Trójcy Świętej. Jako cel Zgromadzenia określiła współdziałanie z Chrystusem i Jego Kościołem w szerzeniu Królestwa Bożej miłości wśród siebie i innych, a zwłaszcza w rodzinach¹¹

W Świętej Rodzinie Matka Franciszka widziała wzór cnót. Do najważniejszych w życiu zakonnym zaliczała wierność w codzienności, ofiarę z siebie, a także wspólne wypełnianie woli Bożej¹². Według niej życie w Nazarecie powinno być pojmowane jako ukryte, pokorne, w posłuszeństwie, ofierze i poświęceniu. Powinna je cechować jedność zdań, myśli, jeden duch i jeden cel, którym jest wierne wypełnianie woli Bożej¹³. Naśladowanie takiego stylu życia jest doskonałym przygotowaniem do złożenia ofiary z siebie. W domu Maryi i Józefa dorastał przecież Jezus do złożenia ofiary krzyżowej. Dlatego Założycielka podkreśla, że duchowość Zgromadzenia, pragnącego wzorować się na Świętej Rodzinie, musi zawierać elementy cierpienia i upo-

Założycielki Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, Warszawa 1990, s. 292, 308-312; B. L a m e n t, *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Białystok 1944, mps, t. I, s. 43; t. II, s. 339.

⁹ Por. J. D u c h n i e w s k i, *Bł. Bolesława Lament*, EK, t. X, red. A. Szostek i in., Lublin 2004, kol. 433.

¹⁰ Franciszka Siedliska urodziła się 12 XI 1842 roku w Roszkowej Woli na Mazowszu w zamożnej rodzinie ziemiańskiej. Rodzice byli obojętni religijnie. Ojciec marzył dla niej o karierze artystycznej. Franciszka jednak od najmłodszych lat odczuwała tęsknotę za Bogiem. W 1864 roku w Cannes złożyła prywatny ślub czystości, przeciwstawiając się matrymonialnym planom ojca. Po śmierci ojca w 1870 roku, posłuchawszy rady spowiednika, pojechała do Rzymu, by przedstawić papieżowi Piusowi IX projekt utworzenia nowego zgromadzenia zakonnego, dla którego wzorem i natchnieniem będzie Święta Rodzina. Otrzymawszy błogosławieństwo zabrała się do realizacji dzieła. Ze względu na czas rozbiorów w Polsce i kasatę oficjalna działalność zakonów była niemożliwa. Pierwszy dom Zgromadzenia powstał w Rzymie w 1875 roku. Natomiast pierwszy dom w Polsce został założony w Krakowie w 1881 roku. Matka Franciszka zmarła 21 XI 1902 roku, a 23 IV 1989 roku w Rzymie Jan Paweł II ogłosił ją błogosławioną. Por. Z a l e w s k i, *Święci na każdy dzień*, s. 752-753.

¹¹ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, Rzym 2002, nr 1. I.

¹² Por. Maria od Pana Jezusa Dobrego Pasterza, *Dziennik duchowy*, 12 I 1985, t. II, Rzym 2002, s. 15.

¹³ Por. t a ż, *Konferencje*, Rzym 1960, s. 26-28.

korzenia¹⁴ Nie może w niej zabraknąć wyniszczenia Chrystusa, głębokiego życia duchowego oraz rozszerzania Królestwa Bożej miłości. Wśród przymiotów nazaretańskiego życia Jezusa Założycielka wymieniła ubóstwo, pokorę, umartwienie, prostotę i skrytość przed światem. Święta Rodzina jest wzorem szczęścia i miłości, które stanowią wzór i zachętę dla każdej rodziny. W tym duchu Siostry Najświętszej Rodziny mają tworzyć i rozszerzać Królestwo Boże między sobą i we współczesnym świecie¹⁵

Postuszeństwo woli Bożej stanowi również zasadniczy element duchowości świętorodzinnej najnowszego, pracującego w Polsce, Zgromadzenia Świętej Rodziny, jakim jest Zgromadzenie Sióstr Kapucynek Tercjarek od Świętej Rodziny. Siostry przybyły do Polski z Niemiec w 1997 roku. Zgromadzenie założył Luis Amigó w Montiel 11 V 1885 roku¹⁶; jest ono owocem jego apostołskiej pracy z III Zakonem Franciszkańskim¹⁷ Stąd postuszeństwo woli Bożej zostało w Zgromadzeniu poparte także przykładem świętego Franciszka z Asyżu, który kontemplował oblicze Jezusa ukrzyżowanego, w ubóstwie, w trędowatym, chorym, we wspólności braci, w bogactwie natury. Przez to stał się bratem dla wszystkich żyjących ludzi, w prostocie i radości nie-

¹⁴ Por. tamże, s. 26-37.

¹⁵ Por. K. H o ł d a, *Za Jezusem z Nazaretu*, Rzym 1979, s. 35-37.

¹⁶ Luis Amigó urodził się w Masamagrell, w Walencji, w 1854 roku. Od dzieciństwa był otwarty na wolę Bożą. Starając się służyć Bogu poprzez służbę swoim braciom i pragnąc we wszystkim podobać się Bogu, wstąpił najpierw do Zgromadzenia św. Filipa Neri, następnie do Szkoły Chrystusa i wreszcie do Trzeciego Zakonu św. Franciszka. Osiągnąwszy pełnoletność, pragnął wstąpić do klasztoru kartuzów, ale dzięki radom swojego kierownika duchowego wybrał Braci Mniejszych Kapucynów. Świecenia kapłańskie otrzymał w Montehano – Santander 29 III 1879 roku. Odtąd całym sercem poświęcił się głoszeniu kazań i organizacji Trzeciego Zakonu Franciszkańskiego dla świeckich. Swoją uwagę i całą energię poświęcał więźniom i młodzieży z marginesu społecznego. Był bez reszty zakochany w duchowości franciszkańskiej oraz w mocy Bożego miłosierdzia. Uczynił je trzonem własnej duchowości i fundamentem dwóch Zgromadzeń: Sióstr Kapucynek Tercjarek od Świętej Rodziny i Braci Kapucynów Tercjarzy od Matki Bolesnej. Jego praca duszpasterska charakteryzowała się duchem oddania i służby, zgodnie z jego biskupim mottem: „życie moje oddaję za moje owce” Zmarł w domu macierzystym Kapucynów Tercjarzy w Godella (koło Walencji) 1 X 1934 roku. Jego ciało zostało pochowane w rodzinnej wiosce Masamagrell. Por. Luis A m i g ó, *Autobiografía*, w: L. A m i g ó y F e r r e r, *Obras Completas*. Introducciones y edición: A. Gonzalez, Y. Vives. Madrid 1986, s. 3-102; S. F a t t i z z o, *Padre Luis de Massamagrell*, Bedout Medelin–Colombia 1953; M. C a r v a j a l, *Identidad carismática de las Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia*, w: *Acti del V Congreso bulla Sacra Familia*, Barcelona 2001, s. 241-247.

¹⁷ Por. *Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Famiglia*, nr 6; L. I r i a r t e, *Historia de la Congregación de las hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Famiglia 1885-1985*, s. 682.

ustannego nawracania się. Siostry realizują charyzmat Zgromadzenia, według wskazań Ojca Założyciela, całkowicie ufając Bożej Opatrzności i starając się rozpoznawać znaki czasu. W tym celu wzorują się na Świętej Rodzinie, zwłaszcza jej duchu modlitwy, życia rodzinnego i otwartości na wolę Bożą. Aktualne Konstytucje z 1993 roku mają wiele odniesień do Świętej Rodziny i duchowości franciszkańskiej, które ożywiają działalność Zgromadzenia¹⁸

2. Naśladowanie Chrystusa

Życie zakonne jest osobowym stosunkiem do Chrystusa. Stanowi relację przyjaźni, która włącza człowieka w misterium Syna Bożego. Naśladowanie Chrystusa nie polega zatem na zewnętrznym kopiowaniu słów i czynów Jezusa, ale na wnikięciu do wnętrza Jego Misterium paschalnego i wyrażeniu go we własnej postawie i sposobie postępowania¹⁹

Naśladowanie Chrystusa, poprzez życie wierne regułom zakonnym, jest skutecznym sposobem realizacji posłuszeństwa woli Bożej. Dlatego osoba zakonna powinna rozwijać w sobie podobieństwo do Chrystusa, aż do całkowitego zjednoczenia z Nim w miłości (por. Flp 1, 21). Tę konieczność upodobnienia się do Chrystusa w życiu zakonnym wielokrotnie podkreśla Sobór Watykański II, stwierdzając, że dokonuje się ono przez jak najwierniejsze naśladowanie wewnętrznego stylu życia Syna Bożego²⁰ Pomaga w tym uwolnienie się od ziemskich przywiązań dzięki konsekracji poprzez śluby zakonne, które wyrażają całkowite powierzenie się osoby zakonnej Chrystusowi. Stanowią pewien udział w wyniszczeniu Chrystusa i w Jego życiu według

¹⁸ Powodem stworzenia Zgromadzenia było pragnienie świętości i poświęcenia się Bogu, zrodzone u kilku młodych dziewcząt z III Zakonu. Wierząc, że jest to wola Boża i chcąc pomóc im w realizacji ich pragnienia, Luis Amigó napisał konstytucje, które oparł na duchowości franciszkańskiej. Wówczas przy sanktuarium w Montiel zgromadziła się grupa młodych dziewcząt, pragnących prowadzić życie kontemplacyjne i apostołskie według duchowości kapucyńskiej. W ten sposób w Montiel, 11 V 1885 roku, rozpoczęło się życie nowego Zgromadzenia, które zostało ostatecznie zatwierdzone przez papieża Leona XIII 25 III 1902 roku. Por. F a t t i z z o, *Padre Luis de Massamagrell*, s. 276.

¹⁹ Por. J a n P a w e ł II, Adhortacja apostołska *Vita consecrata* (dalej: VC) z 25 III 1996, AAS 88(1996), 377-486, nr 18; E. G a m b a r i, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 151.

²⁰ Zob: Sobór Watykański II. Konstytucja dogmatyczna o Kościele: *Lumen gentium* (dalej: KK), nr 43, 44, 46; t e n ż e, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego: *Perfectae caritatis* (dalej: PC), nr 1, 2a, 2b, 5, 6, 12-14, 25.

Ducha²¹ W Jezusie zakonnicy zostają konsekrowani przez Ojca, który miłuje ich w swoim Synu, dlatego wymaga, by byli podobni do Chrystusa²²

Rozpatrując zagadnienie realizacji rad ewangelicznych w żeńskich Zgromadzeniach Świętej Rodziny, można zauważyć, że Rodzina Nazaretańska jest dla sióstr wzorem posłuszeństwa i wierności Duchowi Świętemu. Dlatego poprzez ślub posłuszeństwa Siostry Świętej Rodziny wyrażają pragnienie, aby oddać Ojcu własną wolność²³ Głównym motywem ślubu posłuszeństwa jest uczestnictwo w misterium paschalnym Jezusa Chrystusa, który wypełniał we wszystkim wolę Ojca. Posłuszeństwo sióstr wypływa z łączności z Chrystusem. W ten sposób wypełniają zadanie ewangelizacji, którą głoszą w postawie autentycznej miłości i pokory. Posłuszeństwo, oparte na miłości i jedności ze Zbawicielem, stanowi podstawę jedności Zgromadzenia²⁴

Z kolei ślub czystości kieruje miłość sióstr na wyłączną służbę Chrystusowi. Dzięki samotności, ciszy i modlitwie usiłują pogłębić swoją zażyłość z Chrystusem. To właśnie miłość odnawia i przemienia serca, by żyć we wspólnocie i budować wokół jedną rodzinę Bożą²⁵ Ślub czystości jest dla sióstr darem otrzymanym od samego Ojca. Stanowi szczególne wybranie do bycia w osobistej relacji z Chrystusem, Jedynym Oblubieńcem. Czystość konsekrowana przyczynia się do jedności i wspólnotowości zgromadzeń zakonnych. Skupia wszystkie siostry wokół miłości do Chrystusa. Umiłowanie Chrystusa powoduje wzrost miłości wzajemnej i możliwość szerzenia miłości Chrystusowej w świecie²⁶ Poprzez to całkowite poświęcenie się Bogu siostry mają udział w misji zbawczej Chrystusa według charyzmatu Zgromadzenia. Ta forma życia jest ukazaniem współczesnemu światu wartości nadprzyrodzonych i wyższości dóbr wiecznych nad doczesnymi²⁷

W ślubie ubóstwa siostry na wzór Jezusa ukazują całkowitą zależność od Ojca. Mają upodobanie w ubogich i małych tego świata. Wolność wewnętrzna od dóbr materialnych uwrażliwia ich serca i kształtuje ducha powszechnego

²¹ Por. VC 18; PC 5.

²² Por. G a m b a r i, *Życie zakonne*, s. 152-153.

²³ Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 11-12.

²⁴ Por. *Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia*, nr 10-15.

²⁵ Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 18-19.

²⁶ Por. *Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia*, nr 24-27.

²⁷ Por. tamże, nr 7-8.

braterstwa w środowiskach, w których pracują²⁸ Ślub ten jest wskaźnikiem prawdziwej miłości do Chrystusa. Urzeczywistnia się on w codziennym życiu. Siostry utrzymują się z pracy rąk własnych, prowadzą prosty styl życia upodobniony do poziomu ubogiej rodziny²⁹

Siostry Kapucynki Tercjarki Świętej Rodziny naśladowują Jezusa Chrystusa w osobistym stosunku do Boga, w kontemplacji i życiu w małych wspólnotach. Przykładem jest dla nich prostota i aktywność życia Świętej Rodziny z Nazaretu. Poprzez śluby ubóstwa, czystości i posłuszeństwa żyją według reguły i sposobu życia sióstr i braci III Zakonu św. Franciszka oraz własnych konstytucji. Za przykładem św. Franciszka realizują swe powołanie, by być siostrami wszystkich ludzi. Wzorem życia konsekrowanego dla nich jest Maryja, która przez całkowite oddanie się Synowi i Jego dziełu, w pełni odpowiedziała na Boże powołanie. Zgromadzenie jest poświęcone Świętej Rodzinie, która stanowi wzór ducha modlitwy, życia wspólnotowego i poddania się woli Bożej. Jedność jako element duchowości świętorodzinnej dotyczy wspólnego celu i powołania. Jego realizowanie polega na wzrastaniu w poznaniu i miłości Boga, budowaniu Jego Królestwa wśród ludzi oraz spełnianiu woli Bożej przez pracę apostolską zgodną z charyzmatem. Życie wspólnotowe budowane jest w oparciu o codzienną Eucharystię, Liturgię Godzin, modlitwę, pracę apostolską, a także przez wspólne spotkania i wypoczynek³⁰

Natomiast dla Zgromadzenia Sióstr Rodziny Maryi naśladowanie Chrystusa przez praktykę rad ewangelicznych jest najwyższą regułą życia zakonnego, a jego najpełniejszą formę stanowi pójście za Chrystusem. W ten sposób łączą się ściślej ze wspólnotą Kościoła, osiągają duchową wolność, rozpalają w sercu nadprzyrodzoną miłość i upodabniają swój styl życia do tego, który charakteryzował Jezusa i Jego Matkę³¹ Konstytucje Zgromadzenia podają także środki rozwoju życia duchowego prowadzące do świętości. Jako pierwszy z nich wymieniają zjednoczenie z Bogiem. Do tego prowadzi właśnie wierne naśladowanie Chrystusa i uważne wsłuchiwanie się w natchnienia Ducha Świętego³². Wśród pozostałych środków uświęcenia Konstytucje podają liturgię, ducha modlitwy i umartwienia. Wielką wagę przywiązują do po-

²⁸ Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 22-27.

²⁹ Por. *Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia*, nr 16-23.

³⁰ Por. tamże, nr 5, 36.

³¹ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Rodziny Maryi*, nr 96-98.

³² Por. tamże, nr 116-118.

bożności eucharystycznej, a na wzór Świętej Rodziny starają się całe swe życie uczynić nieustanną modlitwą³³

3. *Modlitwa i życie sakramentalne*

Ważnymi elementami kształtującymi ducha świętorodzinnego są modlitwa i życie sakramentalne. W modlitwie i sakramentach siostry, tak jak Święta Rodzina, uczą się słuchać Bożego głosu, być z Nim zjednoczone i we wszystkich czynach posłuszne jego woli. To właśnie z Nazaretu pochodzi lekcja nieustannej modlitwy. Ona stanowi źródło istnienia Zgromadzeń Świętej Rodziny i skuteczność zaangażowania w służbę innym. Sercem życia duchowego jest Eucharystia. Konstytucje Sióstr akcentują również znaczenie sakramentu pokuty i szczerego rachunku sumienia, który uwrażliwia w procesie nieustannego nawracania. Podkreślają również potrzebę modlitwy osobistej i wspólnotowej, która odnawia miłość ku Bogu i ludziom³⁴

Najwyższym stopniem modlitwy jest kontemplacja. Duchowość Sióstr Najświętszej Rodziny wypływa z kontemplacji tajemnicy Nazaretu. Zakorzeniona w Bożej miłości wyraża się w poszukiwaniu Boga w codzienności i odczytywaniu wszystkiego w aspekcie Jego woli. Źródłem życia duchowego jest Eucharystia, która łączy wszystkich skupionych wokół Chrystusa, ożywiając wiarę, modlitwę i pracę³⁵

W tym samym duchu w Zgromadzeniu Sióstr Kapucynek kontemplacja i działalność apostolska stanowią elementy esencjalne, wzajemnie się przenikające i tworzące jedność³⁶ Celem jego działalności jest odnowienie cnót, którymi żyła Święta Rodzina i zaproponowanie ich światu. Siostry usiłują ukazać, że to domowe sanktuarium, jakim jest rodzina w świetle Świętej Rodziny, ziemskiej Trójcy, powinno być dla współczesnych rodzin wzorem i bodźcem do jej naśladowania³⁷

Podobnie w Zgromadzeniu Misjonarek Świętej Rodziny szczególną uwagę przykładają się do zjednoczenia z Jezusem Eucharystycznym i kultu Serca Jezusowego. Pobożność ta nacechowana jest duchem wynagrodzenia. To za-

³³ Tamże, nr 119-140.

³⁴ Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 28-34.

³⁵ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, nr 1, 2.

³⁶ Por. *Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia*, nr 1.

³⁷ Por. F a t t i z z o, *Padre Luis de Massamagrell*, s. 275.

pewnia dynamizm i skuteczność pracy apostołskiej, właściwej Zgromadzeniu³⁸ Pomaga w tym codzienne przeżywanie ofiary Mszy świętej, która jest dla sióstr podstawą kontemplacji ofiarnej miłości Serca Jezusowego. Natomiast Eucharystia, przeżywana w duchu wynagrodzenia, stanowi zachętę do apostołskiego umartwienia i wynagrodzenia za grzechy przeciwne jedności w wierze³⁹

4. Życie wspólnotowe

Życie braterskie w instytutach zakonnych powinno być realizowane we wspólnocie, ponieważ właśnie życie wspólne jest podstawowym wymiarem życia zakonnego. Ma być brane w pełnym znaczeniu: teologicznym, duchowym i prawnym, co odróżnia go od instytutów świeckich. Celem życia wspólnotowego nie jest działalność, ale świętość⁴⁰ Życie wspólne to trwałe przebywanie z sobą osób zebranych w imię Chrystusa, w tym samym charyzmacie, umacnianych obecnością Pana i związanych więzami usankcjonowanymi przez Kościół⁴¹

Życie wspólne wypływa i rozwija się w łączności z Misterium Paschalnym Chrystusa. Wspólnota jest wtedy zakonną, jeśli braterstwo jej członków jest przepojone obecnością Chrystusa⁴². Rodzina zakonna jest gwarantem i czynnikiem ustawicznej formacji i doskonalenia się⁴³

Wspólnota powinna być prawdziwą komunią, czyli rodziną i braterstwem. Dlatego też tak ważnym elementem duchowości świętorodzinnej Zgromadzeń poświęconych Rodzinie Nazaretańskiej jest życie wspólnotowe, którego sercem jest jedność. Na wzór Świętej Rodziny, która była zjednoczona miłością Boga, siostry związane ślubami zakonnymi starają się uczynić z instytutu jedną Bożą Rodzinę. Rodzina ta ma być znakiem i zaczynem nowego braterstwa i pojednania tam, gdzie przebywa. Wśród elementów życia wspólnotowego konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux podkreślają miłość, wza-

³⁸ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, nr 7.

³⁹ Por. tamże, nr 55-68.

⁴⁰ Por. VC 41-42.

⁴¹ Por. G a m b a r i, *Życie zakonne*, s. 399-403.

⁴² Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum concilium* (dalej: SC), nr 7 n.; PC 6, 15; KK 49-50.

⁴³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (dalej: KDK), nr 25; G a m b a r i, *Życie zakonne*, s. 411-416.

jemną akceptację i pokorną służbę. Relacje we wspólnotcie, na wzór nazaretańskich, mają odznaczać się delikatnością, serdecznością i prostotą⁴⁴

Dużo miejsca wyjaśnieniu istoty życia wspólnego poświęcają również Siostry Rodziny Maryi. Według nich polega ona na jedności wszystkich sióstr w Chrystusie. W ten sposób w życiu wspólnym siostry naśladowują Świętą Rodzinę złączoną więzami miłości, w której centralne miejsce zajmował Jezus. Wpatrując się we wzór Świętej Rodziny dostrzegają, że miłość jest podstawą życia wspólnego, stanowi więź jednoczącą z Bogiem i pomiędzy siostrami. Pod jej wpływem wspólnota zakonna nabiera cech życia rodzinnego⁴⁵

Również Siostry Misjonarki Świętej Rodziny do istotnych elementów swej duchowości zaliczają ducha wspólnoty, który czerpie ze źródła jedności Boga w Trójcy Świętej Jedyne. Siostry dążą do uświęcenia poprzez życie wspólnotowe, według rad ewangelicznych. Pomaga w tym zjednoczenie modlitewne i miłość bliźniego⁴⁶ W ten sposób kształtują się podstawy ich działalności apostołskiej. Zgromadzenie troszczy się o umacnianie jedności chrześcijan rozłączonych z Kościołem katolickim oraz o umacnianie katolików tam, gdzie jedność jest zagrożona. Swoją posługę wypełniają w duchu modlitwy umartwienia i ofiarnej pracy⁴⁷

Wspólnotowość jest także istotnym elementem duchowości Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu. Miłość Boga zgromadziła Siostry we wspólnotcie, by razem przeżywać tajemnicę Nazaretu. W niej powinny stworzyć atmosferę jedności i miłości wzajemnej. Wspólne życie ma być nacechowane otwartością, szacunkiem, zrozumieniem i zaufaniem. Nie może zabraknąć w nim dialogu, pomocy i osobistej wolności⁴⁸ Jedność trzech osób, Jezusa, Maryi i Józefa, zjednoczonych z Bogiem i posłusznych woli Ojca, zachwyliła Franciszkę Siedliską i stała się źródłem i natchnieniem życia i apostołatu założonego przez nią Zgromadzenia. Tylko w atmosferze miłości można świadczyć o duchu rodzinnym i oddać się pracy nad moralnym i religijnym odrodzeniem rodzin⁴⁹

⁴⁴ Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 36-38.

⁴⁵ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Rodziny Maryi*, nr 141-145.

⁴⁶ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, nr 74-86.

⁴⁷ Por. tamże, nr 10-11, 41-44; *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Komorów 1985, nr 9-10; Gronkiewicz, *Życie i działalność Bolesławy Marii Lament*, s. 84-86.

⁴⁸ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, nr 4. 1-4. 10.

⁴⁹ Por. tamże, nr 13-14.

Święta Rodzina stanowi również wzór życia wspólnotowego dla Sióstr Kapucynek Tercjarek Świętej Rodziny. Wspólnota kształtuje relacje między siostrami w życiu codziennym. Powoduje to, że w Zgromadzeniu kładzie się wielki nacisk na równość między siostrami, ducha ofiarności i służby oraz prostotę we wzajemnych relacjach. Skoro wzorem dla sióstr jest rodzina, to wspólnota powinna cechować się wzajemną miłością, przekładającą się na postawę wzajemnego zrozumienia i przebaczenia, prowadzącą do głębokiej jedności cechującej uczniów Chrystusa⁵⁰ Źródłem tworzenia wspólnoty, podobnie jak to miało miejsce w Świętej Rodzinie, jest Osoba Jezusa Chrystusa. Codzienna Eucharystia i modlitwy oraz wspólna praca przyczyniają się do rozwoju ducha świętorodzinnego pomiędzy siostrami oraz do rozwoju Zgromadzenia⁵¹

Z kolei ducha jedności w Zgromadzeniu Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux tworzą nie tylko siostry apostolskie i kontemplacyjne, konstytuujące Instytut zakonny, ale również konsekrowane osoby świeckie, zgrupowane w instytucie świeckim oraz w stowarzyszeniu laików i kapłanów. Wszystkie te instytuty tworzą jedną rodzinę, której charyzmatem jest jedność⁵². Duch jedności ożywia wszystkich, pomaga realizować wspólny cel i ukazuje rodzinne oblicze Kościoła. Zjednoczona rodzina aktualizuje i realizuje charyzmat Zgromadzenia⁵³

5. Formacja w duchu świętorodzinnym

Formacja oznacza całokształt działań zmierzających do ukształtowania w drugim człowieku postawy duchowej rozumianej jako stałe ustosunkowanie się osoby do wartości przedmiotu obejmującej swoim zakresem sferę poznawczą, emocjonalno-wartościującą i behawioralną⁵⁴

Sobór Watykański II zauważył, że postulowana odnowa i przystosowanie Instytutów zakonnych w dużej mierze zależy od formacji ich członków. Poświęcił temu dekret *Perfectae caritatis*. Zagadnienie to rozwinął papież Pa-

⁵⁰ Por. *Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia*, nr 28-30.

⁵¹ Por. tamże, nr 31.

⁵² Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 3.

⁵³ Por. tamże, nr 3-4.

⁵⁴ Por. H. W e j m a n, *Formacja duchowa. W: Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 281.

weł VI w motu proprio *Ecclesiae sanctae*. Instrukcja Kongregacji do Spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego *Potissimum institutioni de institutione in religiosis institutis* także zawiera wytyczne na temat formacji⁵⁵ Zasadniczym celem procesu formacyjnego – w myśl adhortacji *Vita consecrata* – jest przygotowanie człowieka do całkowitego poświęcenia się Bogu przez naśladowanie Chrystusa w służbie misji. Musi ono dotyczyć całej osoby, obejmować wszystkie aspekty jej tożsamości, czyny i intencje. Musi obejmować wszystkie dziedziny życia chrześcijańskiego i konsekrowanego. Dlatego należy ułożyć program formacji osobowej, duchowej, intelektualnej i duszpasterskiej, dążąc do ich współistnienia i wzajemnego rozwoju⁵⁶

Najdoskonalszą metodą formacyjną jest współuczestnictwo, które jest wypadkową dwóch działań formacyjnych. Pierwsze z nich pochodzi od osoby formującej i polega na przedstawieniu przez nią prawdy o Bogu i człowieku oraz we wzbudzeniu woli formowanego do przyjęcia tej prawdy. Z tego powodu osoba formująca powinna rozeznaczyć stan dojrzałości intelektualnej i emocjonalno-duchowej osoby formowanej i dostosować do jej poziomu sposób, formę i ilość przekazu informacji. Drugie działanie stanowi wysiłek osoby formowanej, polegający na poznawaniu swych możliwości naturalnych oraz darów nadprzyrodzonych, by odkryć w sobie właściwy sposób naśladowania Chrystusa. Połączenie tych działań daje możliwość dojrzałej odpowiedzi na dar powołania. Metoda ta uznaje podmiotowość osoby formowanej, jej odpowiedzialność za własny rozwój i stanowi punkt wyjścia dalszych działań formacyjnych⁵⁷

Według świętego Benedykta całe życie zakonne jest formacją, której pierwszy etap stanowi formację początkową, a drugi ciągłą⁵⁸ Dokumenty Kościoła stwierdzają, że jest ona absolutnie konieczna dla wszystkich osób zakonnych i powinna być dostosowana do charyzmatu danego Instytutu. Należy w niej troszczyć się o pogłębienie życia duchowego, poznanie i praktykę życia zakonnego oraz zintegrowanie go z formacją teologiczną, duszpasterską i zawodową. Troszcząc się o jedność życia należy łączyć formację zakonną

⁵⁵ Por. G a m b a r i, *Życie zakonne*, s. 275.

⁵⁶ Por. VC 65; Kongregacja do Spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Instrukcja: *Potissimum Institutioni* (dalej: PI) z 2 II 1994, AAS 82(1989), 470-532, nr 29.

⁵⁷ Por. W e j m a n, *Formacja duchowa*, s. 281-282.

⁵⁸ Por. G a m b a r i, *Życie zakonne*, s. 281-282.

z formacją kapłańską. Powinno się także nieustannie podkreślać więź z Kościołem powszechnym i partykularnym⁵⁹

Wszyscy członkowie Zgromadzeń Świętej Rodziny zauważają, że powołanie do życia według wzoru Rodziny Jezusa, Maryi i Józefa jest darem Bożym dla danej osoby i Zgromadzenia. Dlatego wielką wagę przywiązują do wszelkich etapów formacji⁶⁰ Podkreślają, że pod opieką Maryi i Józefa Jezus wzrastał w łasce u Boga i u ludzi. Dokonało się to dzięki spotkaniom i sytuacjom codziennego życia. Wzrastała w Nim również świadomość, że jest Synem Bożym posłanym przez Ojca. W czasie ziemskiego życia Jezus kształtował Apostołów i napełnił ich Duchem Świętym. To działanie Ducha Świętego jest dla sióstr najistotniejsze na każdym stopniu formacji. Konstytucje podkreślają, że każda siostra zakonna Świętej Rodziny otrzyma formację, która pozwoli jej poznać charyzmat Zgromadzenia. Natomiast każda sytuacja życiowa, modlitwa, wspólnota i apostołstwo stanowią okazję do formacji i zarazem źródło rozwoju życia duchowego na wzór Świętej Rodziny⁶¹

Zgromadzenia ukazują rozmaite sposoby rozwijania życia duchowego i zakonnego pośród swoich członków. Dla przykładu warto zauważyć, że prezentowane przez Siostry Misjonarki Świętej Rodziny formy wychowania i nauczania chrześcijańskiego oparte są na przykładzie Rodziny z Nazaretu oraz połączone z ewangelicznym świadectwem życia. Towarzyszy im budzenie świadomości przynależności do Kościoła i odpowiedzialności za jego losy, jednak zawsze z zachowaniem szacunku dla ludzi o innych przekonaniach religijnych, w atmosferze sprzyjającej pełniejszemu poznaniu prawdy objawionej⁶²

6. *Naśladowanie Świętej Rodziny w duchu pokory, prostoty i rodzinności*

Życie duchem Świętej Rodziny i naśladowanie jej cnót w codzienności stanowiło podstawowe zadanie i punkt odniesienia dla wszystkich Założycieli i Założycielek Zgromadzeń zakonnych poświęconych Rodzinie Nazaretańskiej.

⁵⁹ Por. PC 18; P a w e ł VI, Motu proprio *Ecclesiae sanctae*, z dnia 6 VIII 1965, ustanawiające przepisy wykonawcze do niektórych dekretów Soboru Watykańskiego II, AAS 58(1966) 757-787; P I 58-59; G a m b a r i, *Życie zakonne*, s. 314-316.

⁶⁰ Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 42-48.

⁶¹ Por. tamże, nr 127, 142-143.

⁶² Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, nr 45-46.

Według Ojca Noailles, założyciela Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux, trzeba osiągać ducha Boga Samego, naśladując we wszystkim Jezusa, Maryję i Józefa. Należy także ich czcić i szerzyć ich kult. Święta Rodzina nie umiejscawia się jedynie w Nazarecie, ale ukazuje konieczność podążania za Jezusem i Maryją aż na Kalwarię. Tam św. Jan stał się pierwszym przybranym dzieckiem Świętej Rodziny, pierwszym członkiem tej poszerzonej Rodziny. Jezus, Maryja i Józef są „doskonałymi Wzorami”, „Boskimi Archetypami wszelkiej doskonałości” Żyjąc w ten sposób, „zblizając się do naszych Boskich Wzorów”, można odczuć ten sam efekt, jak żyjąc dla Boga Samego. W końcowej Stacji odnajdzie się tę Rodzinę już rozwiniętą. To Rodzina „tych, którzy i które słuchają Słowa Bożego i zachowują je” (por. Łk 11, 28)⁶³

Podobnie uważał arcybiskup Zygmunt Szczęsny Feliński, metropolita warszawski, który w 1857 roku w Petersburgu założył Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi⁶⁴ Dał on Siostronom za wzór Maryję Niepokalaną i zalecił praktykę ukrytych cnót Świętej Rodziny, szczególnie: pokory, prostoty, ubóstwa i całkowitego zawierzenia Bożej Opatrzności⁶⁵

Zdaniem Arcybiskupa duch pokory i prostoty jest charakterystycznym rysem duchowości świętorodzinnej Zgromadzenia. Według niego siostry kształtują swoje relacje wobec Boga i ludzi. Ważnym elementem duchowości Zgromadzenia jest rodzinność, a także wartości oparte na wzorach franciszkańskich, wśród których należy wymienić: wyrzeczenie, braterstwo ze wszystkimi, radosną więź ze światem, naśladowanie Chrystusa ubogiego,

⁶³ Por. H a y d e, *Duch Boga Samego – śladami Jezusa, Maryi i Józefa*, s. 22-25.

⁶⁴ Zygmunt Szczęsny Feliński urodził się w 1822 roku w Wojutynie koło Łucka. W latach 1839-1844 odbywał studia matematyczne na Uniwersytecie Moskiewskim, a w 1848 także na Sorbonie i w College de France. Do seminarium duchownego wstąpił w Żytomierzu w 1851 roku. Świecenia kapłańskie przyjął w 1855 roku. W 1857 został ojcem duchownym, a w 1860 profesorem filozofii na Akademii Duchownej w Petersburgu. Założył Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, dla którego ułożył regułę pt. *Ustawy Rodziny Maryi, albo Służebnic Ubogich* (Kraków 1888). Konsekrowany na biskupa w Petersburgu, w 1862 przybył do Warszawy. Troszczył się o formację duchowo-intelektualną kleru. Przeciwwstawiał się ingerowaniu wojska w życie kościelne. W 1863 został uwięziony w Gatczynie, a potem zesłany do Jarosławia nad Wołgą. Zrezygnował z arcybiskupstwa warszawskiego, dzięki czemu mógł wrócić do Polski. Zmarł 17 III 1895 roku w Krakowie. W 1965 rozpoczęto proces beatyfikacyjny. 18 VIII 2002 roku w Krakowie Jan Paweł II ogłosił go błogosławionym. Po beatyfikacji relikwie Błogosławionego zostały przeniesione z podziemi katedry warszawskiej do kaplicy literackiej tejże świątyni i złożone w ołtarzu u stóp Matki Bożej Wniebowziętej. Por. J. M i s i u r e k, *Historia i teologia polskiej duchowości katolickiej*, t. II, Lublin 1998, s. 267-268; T. A. F r a c e k RM. *Służmy Panu w Rodzinie Maryi*, Warszawa 2005, s. 13-15.

⁶⁵ Por. *Konstytucje i statuty Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi*, Warszawa 1994, s. 5.

posłusznego i ukrzyżowanego⁶⁶. Dokładne wskazania odnośnie do kształtowania życia duchowego Zgromadzenia zostawił Założyciel w „Ustawach Rodziny Maryi albo Służebnic Ubogich” z 1888 roku. Tam przedstawił szczegółowo na czym polega duch Rodziny Maryi⁶⁷

7. Apostolat w duchu Świętej Rodziny

Życie duchem Świętej Rodziny i naśladowanie Jej cnót musi mieć konkretne przełożenie na działalność apostolską danego Zgromadzenia. Warto w tym miejscu przyrzeć się praktycznym sposobom zastosowania duchowości świętorodzinnej w apostołatach wyżej wymienionych Zgromadzeń.

Zadaniem Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux jest szerzenie i umacnianie wiary we wszystkich środowiskach społecznych, na wszelkie możliwe sposoby, by przywrócić ducha Świętej Rodziny i pierwszych wspólnot chrześcijańskich. Źródłem natchnienia jest Święta Rodzina, która dla sióstr jest obrazem Trójcy Przenajświętszej⁶⁸. Siostry kontynuują posłannictwo Chrystusa, Wcielonego Słowa Bożego. Głoszą godność każdego człowieka, podkreślają wartość rodziny jako podstawowej komórki Kościoła. Uczestniczą w życiu misyjnym Kościoła, umacniają wiarę przez słowo, obecność i działanie. Zakorzenione w Kościele lokalnym, dzielą troski i radości ludzi żyjących wokół. W duchu solidarności otwarte są na potrzeby Kościoła powszechnego. Na

⁶⁶ Partycypacja w duchowości franciszkańskiej spowodowana jest tym, że po śmierci Założyciela, doradcą przełożonej generalnej i przewodnikiem duchowym Zgromadzenia został o. M. Sobolewski – franciszkanin ze Lwowa. On utrwał w Zgromadzeniu sióstr ducha Założyciela. Jemu siostry zawdzięczają szybkie zatwierdzenie Zgromadzenia przez Stolicę Apostolską, dekret pochwalny w 1909 roku i wieczystą aprobatę w 1913 roku, jak również dostosowanie pierwszej reguły do wymagań prawa kanonicznego. Wstępem do aprobaty papieskiej stała się bowiem agregacja Rodziny Maryi do Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych w 1903 i 1908 roku. Od tego momentu oficjalna nazwa Zgromadzenia brzmi: Siostry Franciszkaniki Rodziny Maryi. Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi*, w: *Konstytucje i statuty*, nr 7-13; F r a c e k, *Służmy Panu*, s. 17; t a ż, *Zgromadzenie Sióstr Rodziny Maryi*, Warszawa 2005.

⁶⁷ Sama nazwa określa charakter pracy sióstr. W drugiej części ustaw arcybiskup Feliński podaje podstawy pracy wewnętrznej, cnoty potrzebne do funkcjonowania tej Rodziny Zakonnej. Píše o realizacji ślubów zakonnych, praktykach pobożnych, umartwieniach, usposobieniu sióstr i podaje patronów Rodziny. Por. Z. F e l i ń s k i, *Ustawy Rodziny Maryi, albo Służebnic Ubogich*, cz. II, Kraków 1888, s. 79-130.

⁶⁸ Por. *Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux*, nr 2.

wzór Świętej Rodziny życie apostołskie sióstr jest ofiarowane Bogu na Jego chwałę dla zbawienia świata. Konsekracja i działalność apostołska łączą się ze sobą i wzajemnie ubogacają. Zaś gorliwa troska o Królestwo Boże i bezgraniczne zaufanie Bożej opatrności w duchu jedności, miłości i pokory nadają sens i owocność apostołskiej działalności sióstr⁶⁹

Należy podkreślić, że posłannictwo w duchu Świętej Rodziny realizowane jest w wielu krajach i na różne sposoby. Najczęstsze formy posługi, to praca w szkolnictwie, troska o chorych, praca duszpasterska i społeczna. Ponadto apostołstwu sióstr towarzyszy uważne wsłuchiwanie się w wezwania naszych czasów, gotowość odpowiadania na nowe potrzeby człowieka, szukanie przyczyn zła i przemiana świata. Siostry realizują to poprzez świadectwo osobistego i wspólnotowego życia, troskę o dzieci ubogie, duszpasterstwo młodzieży, ewangelizację rodziców oraz otaczanie opieką ludzi starszych i chorych⁷⁰ Posługiwanie apostołskie wśród ludzi uczy docenienia wartości ludzkich i kulturalnych, które należy przyjąć i rozeznac w świetle Ewangelii. W ten sposób wspólnota nie tylko ewangelizuje, ale sama jest ewangelizowana, stając się żywym narzędziem zwiastowania Dobrej Nowiny⁷¹

Pracę sióstr apostołskich dynamizują wewnętrznie siostry kontemplacyjne. Interpretują Nazaret jako skromną szkołę kontemplacji Syna Bożego. Pragną naśladować Świętą Rodzinę życiem ukrytym w Bogu, w ciszy i w samotności, pracą własnych rąk. Przez adorację i modlitwę uczestniczą w wewnętrznej relacji Jezusa do Ojca. Źródło ich życia – wewnętrzna miłość Trójcy Świętej – jest wraz z Chrystusem ukryta w Bogu⁷²

Statuty Zgromadzenia Sióstr Rodziny Maryi podają, że służenie bliźnim dokonuje się na kilku płaszczyznach. Obejmują one działalność wychowawczo-oświatową, prowadzoną w zakładach dla sierot, szkołach, internatach, ochronkach. Dotyczą opieki nad chorymi, bezdomnymi, starszymi, w schroniskach, szpitalach. Dotykają również pracy parafialnej, w instytucjach kościelnych oraz współpracy z instytucjami i personelem świeckim⁷³ Wykonując powierzone im zadania w duchu pokory, ubóstwa, pracowitości i prostoty, siostry wprowadzają w swoje domy i miejsca, w których przebywają, zarówno franciszkańską radość, jak i bogactwo rodzinnej atmosfery według wzoru

⁶⁹ Por. tamże, nr 84-86.

⁷⁰ Tamże, nr 120.

⁷¹ Tamże, nr 121-122.

⁷² Tamże, nr 161-165, 167.

⁷³ Por. Statuty Zgromadzenia Rodziny Maryi, nr 197-224, w: *Konstytucje i statuty*, s. 121-128; *Konstytucje*, nr 170-176.

Rodziny Nazaretańskiej⁷⁴ Kształtowanie duchowości na wzorce Świętej Rodziny, która czerpie swój ideał jedności z Trójcy Przenajświętszej, pozwala pracować dla wzrostu Królestwa Bożego, poprzez włączenie się w dzieło zbawienia, według charyzmatu Zgromadzenia⁷⁵

Uczestnictwo w dziele zbawienia wypływa z łączności z Kościołem Chrystusa. Dlatego znamienym rysem duchowości Sióstr Świętej Rodziny, a w szczególności Sióstr Nazaretanek, jest eklezjalność. Poprzez miłość do Chrystusa i Kościoła siostry ubogacają świat duchem Nazaretu. Czynią to poprzez działalność apostolską, której centrum stanowi rodzina⁷⁶ Specyficzna służba rodzinie dokonuje się przez nauczanie i wychowywanie, katechizację, opiekę zdrowotną, prace socjalne, parafialne i pastoralne, rekolekcje, działalność misyjną, pracę we wspólnocie oraz inną, podejmowaną jako odpowiedź na aktualne potrzeby Kościoła⁷⁷ Ponadto każda prowincja Zgromadzenia organizuje Stowarzyszenie Najświętszej Rodziny, którego członkowie uczestniczą w dobrach duchowych, misji i apostołacie Zgromadzenia. Poznają dziedzictwo nazaretańskie, dzięki czemu mogą pogłębić swoje życie duchowe, dynamizując swe uczestnictwo w życiu i misji Kościoła⁷⁸

W ten sposób kontemplacja i aktywność apostolska są koncentrowane i identyfikowane z Chrystusem. Zgromadzenia zakonne, jako autentyczne wspólnoty ewangeliczne, karmią się Eucharystią i słowem Pana, żyjąc w radości braterskiej pod wpływem Ducha Świętego, współpracują w misji zbawczej Kościoła ukazując obecność Chrystusa w świecie. Widać to wyraźnie w Zgromadzeniu Sióstr Kapucynek Tercjarek Świętej Rodziny, gdzie zgłębianie ducha franciszkańskiej miłości i troska o zbawienie ludzi należy do głównych zadań. Wierne misji „Dobrego Pasterza”, Zgromadzenie opiekuje się, uczy i pomaga biednym, solidaryzując się z nimi. Poprzez świadectwo życia, modlitwę i głoszenie Ewangelii realizuje charyzmat nakreślony przez Założyciela. Wszystko czyni w duchu Świętej Rodziny, która dynamizuje jego poczynania i stanowi dla niego wzór, opiekę i źródło pracy apostolskiej, zmierzającej do wprowadzania na każdym miejscu klimatu Świętej Rodziny. Mając za wzór Dobrego Pasterza, siostry pracują w różnych dziedzinach życia społecznego, a w szczególności: wśród bezdomnych, wśród rodzin, w ośrodkach

⁷⁴ Por. F r a c e k, *Służmy Panu*, s. 18.

⁷⁵ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Komorów 1984, nr 1-2.

⁷⁶ Por. *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, nr 1. 3-1. 5.

⁷⁷ Por. tamże, nr 5. 4. 2.

⁷⁸ Por. *Statuty Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, nr 5. 4. 8.

wychowawczych, wśród chorych, wśród ludzi starych i dotkniętych szczególną niemocą starości, w szkołach, na misjach i w parafiach⁷⁹

Apostolstwo Zgromadzenia obejmuje wiele krajów świata. Siostry realizują swą misję wśród dzieci i zagrożonej młodzieży. Odpowiadają na potrzeby Kościoła na terenach misyjnych, zajmując się opieką zdrowotną, walką z analfabetyzmem oraz głoszeniem Ewangelii. Reagują na nowe formy ubóstwa, pomagając osobom deportowanym i emigrantom. Pracując z dziećmi i młodzieżą, pragną pomagać im we wzrastaniu i dojrzewaniu w wierze. Chcą prowadzić ich do osobistego spotkania z Chrystusem i aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła. W pracy wychowawczej siostry kładą nacisk na całościową formację każdego człowieka. Z troskliwością oddają się pielęgnacji chorych, rozpoznając w nich bolesne Oblicze Chrystusa. W ten sposób starają się urzeczywistniać wartości Świętej Rodziny, stawiając ją sobie jako wzór i czyniąc ją rzeczywistością wśród osób, do których są posłane⁸⁰

II. CHARAKTERYSTYCZNE ELEMENTY DUCHOWOŚCI ŚWIĘTORODZINNEJ ZGROMADZENIA MISJONARZY ŚWIĘTEJ RODZINY

Jedynym, istniejącym obecnie w Polsce, męskim Zgromadzeniem Świętej Rodziny jest wspólnota Misjonarzy Świętej Rodziny. Zgromadzenie założył w 1895 roku w Grave (Holandia) francuski kapłan – Saletyn Jan Berthier⁸¹

⁷⁹ Por. *Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia*, nr 55-60.

⁸⁰ Por. F a t t i z z o, *Padre Luis de Massamagrell*, s. 277; L. I r i a r t e, *Historia de la Congregación de las hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia 1885-1985*, s. 681.

⁸¹ Jean Berthier urodził się 24 II 1840 roku w Chatonnay. 23 X 1858 roku wstąpił do wyższego seminarium w Grenoble, gdzie 5 IV 1862 roku przyjął święcenia diakonatu. 14 VII 1862 roku wstąpił do Zgromadzenia Misjonarzy z La Salette. We wrześniu 1862 roku przyjął święcenia kapłańskie w Grenoble. Pracował z wielkim oddaniem Matce Bożej z La Salette jako kaznodzieja i wychowawca młodzieży. Dostrzegł jednak potrzebę wychowania spóźnionych powołań dla celów misyjnych. Dlatego 28 IX 1895 roku założył Zgromadzenie Misjonarzy Świętej Rodziny, które żyjąc duchem Świętej Rodziny miało zająć się formowaniem do kapłaństwa ludzi, którzy z powodu wieku lub sytuacji ekonomicznej nie mogli podjąć studiów. Napisał wiele książek, wykazując się w nich ogromną wiedzą teologiczną i znajomością problemów człowieka. Zmarł 16 X 1908 roku w Grave. Por. E. J o s t, *Ksiądz Jan Berthier. Założyciel Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny*, *Positio*, tł. z francuskiego M. Burzawa MSF, Pelplin-Poznań 2000; H. B a r n h o r n, *Ksiądz Jan Berthier. Założyciel Misjonarzy Świętej*

Misjonarze pracują w Polsce od 1921 roku. Założycielem polskiej prowincji Zgromadzenia jest ksiądz Antoni Kuczera⁸², który wstąpił w szeregi Misjonarzy w 1903 roku, a w 1911 roku, jako pierwszy z Polaków, został wyświęcony na kapłana⁸³

Do głównych elementów duchowości świętorodzinnej Zgromadzenia, naznaczonych przez księdza Jana Berthier i wiernie wypełnianych przez jego następców, należą: kult i naśladowanie Świętej Rodziny, troska o formację i misyjność.

1. Kult i naśladowanie Świętej Rodziny

Według Ojca Założyciela kult Świętej Rodziny składa się z poświęcenia, poprzez całkowite oddanie pod Jej opiekę i ofiarowania swego życia, zaś naśladowanie polega na kontemplacji, odwzorowywaniu i apostołstwie według wzoru Rodziny Nazaretańskiej. Ksiądz Berthier pisał: „Uważam, że w kształtowaniu młodych ludzi do życia zakonnego i apostołskiego nie ma bardziej pomocnego nabożeństwa niż to do Świętej Rodziny. Wszak w zaciszu rodzą się prawdziwe cnoty, będące podwaliną, na której trzeba budować wszystkie dzieła gorliwości”⁸⁴ Natomiast Konstytucje Zgromadzenia omawiają też szczególny kult religijny w Zgromadzeniu, którym jest nabożeństwo do Świętej Rodziny. W niej Jezus się wychowywał, Jej nazwę przybrało Zgromadzenie, by uprosić wstawiennictwo oraz opiekę i Ją naśladować, choć Założyciel dał Zgromadzeniu Matkę Bożą z La Salette jako Patronkę⁸⁵

Święta Rodzina – według Założyciela – jest doskonałym wzorem do naśladowania zarówno w życiu zakonnym, jak i świeckim, jednak pobożność względem niej nie może mieć charakteru dewocyjnego. Powinna stanowić zwarty system duchowości, który byłby formą do kształtowania najpierw

Rodziny 1840-1908, tytuł oryginału *Priester für das ganze volk*, tł. z niemieckiego Z. Kruża MSF, Katowice 1973; E. M i c h a l s k i, *Salvare le vocazioni per le missioni*, w: *Atti del V Congresso sulla Sacra Famiglia*, Barcelona 2001, s. 305-308.

⁸² Szerzej na temat księdza A. Kuczery zob: A. S o b c z y k, P. K r u p a, *Ksiądz Antoni Kuczera MSF. Założyciel Polskiej Prowincji Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny*, Pelplin 2008.

⁸³ Por. T. D u s z a MSF, *50 lat działalności Polskiej Prowincji Misjonarzy Św. Rodziny*, cz. I: 1921-1945, Otwock-Świder 1984, s. 7.

⁸⁴ *Dzieło Świętej Rodziny dla spóźnionych powołań*; tytuł oryginału *L'ouvre de la Sainte Famille pour vocations apostoliques tardives*, Grave 1902, tł. W. Drzewiecki, Pobiedziska 1983, s. 42.

⁸⁵ Por. Konstytucje Misjonarzy Świętej Rodziny (dalej: Konstytucje MSF) 1985, nr 6.

wspólnoty zakonnej, a potem rodzin i całych społeczności. Forma ta wskazywałaby dzieła, jakie w danym czasie należy podjąć i sposób ich wykonania. System duchowości świętorodzinnej byłby także źródłem istnienia i stanowił o dynamice funkcjonowania wspólnoty Misjonarzy Świętej Rodziny⁸⁶ Wśród podstawowych elementów kształtujących duchowość Zgromadzenia Berthier wymienił: pobożność, pracę i wzajemną miłość⁸⁷

Mówiąc o pobożności Założyciel wymienia praktyki modlitewne, które przyszedł misjonarz powinien wypełniać. Należą do nich półgodzinne rozmyślanie, codzienne uczestnictwo we Mszy świętej, czytanie duchowne, modlitwy poranne i wieczorne, szczegółowy rachunek sumienia, nawiedzenie Najświętszego Sakramentu, różaniec i akty strzeliste o każdej porze dnia⁸⁸

Omawiając pracę twierdzi, że przyszli misjonarze muszą łączyć zamiłowanie do pracy z duchem modlitwy. Utrzymują one młodzieńców w duchu prostoty, skromności i pracowitości. Pomagają także w zachowaniu ducha ubóstwa Świętej Rodziny, którego chcemy odtworzyć, i przyczyniają się do oszczędzania środków materialnych, jakie Opatrzność zsyła na powołania misyjne⁸⁹

Traktując o zjednoczeniu serc podkreśla, że Święta Rodzina jest idealnym modelem wzajemnej miłości, posłuszeństwa i ofiarności. Podając te podstawy duchowości świętorodzinnej Założyciel pragnął, by jego uczniowie przyjęli je i rozwijali najpierw w Zgromadzeniu, a potem tam, gdzie zostaną posłani. Powtarzał, że muszą stać się doskonałą kopią Świętej Rodziny⁹⁰

Wspólna modlitwa Misjonarzy Świętej Rodziny ma wyrażać wewnętrzne zjednoczenie z Bogiem i stanowić fundament apostolatu. Jedność z Chrystusem celebrowana jest szczególnie przez liturgię, której kulminacyjnym momentem jest Eucharystia. Ponadto liturgia godzin, czytanie Pisma Świętego i inne praktyki modlitewne mają pomagać misjonarzom egzystować w świadomości nieustannej obecności Chrystusa w ich życiu. Z kolei życie sakramentalne, oprócz Eucharystii i przeżywania tożsamości kapłańskiej, ma opierać się na ciągłej gotowości do nawrócenia, wyrażonej przez częste korzystanie z sakramentu pokuty, miesięczne dni skupienia i rekolekcje⁹¹

⁸⁶ Por. *Articles du proces informatif de beatification et canonisation du serviteur de Dieu Jean Bapliste Berthier*, Grave 1950, s. 46-47; zob. J. B e r t h i e r, *Testament duchowy*, Grave 1903.

⁸⁷ B e r t h i e r, *Dzieło Świętej Rodziny dla spóźnionych powołań*, s. 48.

⁸⁸ Por. tamże, s. 43-44.

⁸⁹ Tamże, s. 45-48.

⁹⁰ Por. G. J a n s e n, *Wypowiedź J. Berthier w wigilię uroczystości Świętej Rodziny 28.01.1907*, w: *Adnotationes primi fratris coadiutoris msf*, Grave 1903-1908, s. 45-46.

⁹¹ Por. Konstytucje MSF 1985, nr 40-44.

2. Życie wspólnotowe

Kolejnym istotnym elementem duchowości Zgromadzenia jest dar wspólnoty. Bóg w Świętej Rodzinie objawił prawdziwy wzór życia wspólnotowego. W ten sposób misjonarze, zebrani razem, mogą odpowiedzieć na bieżące potrzeby Kościoła. Czynią to jako wspólnota pielgrzymów i uczniów Bożej woli, miłości i braterstwa oraz jako wspólnota apostołska pomiędzy najbardziej oddalonymi od Chrystusa⁹²

Innym ważnym elementem duchowości świętorodzinnej, związanym z życiem wspólnotowym, jest jedność (por. J 17, 21). Konstytucje Zgromadzenia podają, że realizacja powołania odbywa się w dwóch kierunkach: na osobistej drodze do świętości oraz w uświęcaniu innych. Życie w braterskiej wspólnotcie pozwala na stworzenie formy chrześcijańskiej wspólnoty na wzór Świętej Rodziny. Wspólnota ta ma odznaczać się jednością serc, wzajemnym zrozumieniem, pobożnością i w ten sposób formować misjonarzy, urzeczywistniając swój apostołat⁹³

Sposobem realizowania życia wspólnego w duchu świętorodzinnym jest rozwijanie miłości i wzajemnego szacunku, wspólnoty wiary i modlitwy oraz wspólnoty w służbie Ewangelii. Wspólnota taka powinna stanowić dom rodzinny dla wszystkich współbraci, a jednocześnie źródło apostołskiej inspiracji⁹⁴ Tylko w taki sposób wspólnota w wierze i w modlitwie, przez wspólne życie według rad ewangelicznych, pozwala rozwijać życie duchowe poszczególnych jednostek jak i całego Zgromadzenia w naśladowaniu i upodabnianiu się do Chrystusa, którego życie było ciągłym zjednoczeniem z Bogiem⁹⁵

3. Formacja w duchu świętorodzinnym

Założyciel Zgromadzenia wielką wagę przywiązywał do sposobu formowania misjonarzy. Ksiądz Berthier nie tylko wymagał od kandydatów gotowości do podjęcia działań formacyjnych w Instytucie, ale samemu sobie i wszystkim członkom Zgromadzenia stawiał wysokie ideały i podawał środki ich realiza-

⁹² Por. tamże, nr 1-2, 49; VC 64, 76, 109b.

⁹³ Por. Konstytucje MSF 1985, nr 31-33; B e r t h i e r, *Dzieło*, s. 40.

⁹⁴ Por. Konstytucje MSF 1985, nr 34.

⁹⁵ Por. tamże, nr 39; PC 12.

cji. Również jego uczniowie przywiązywali dużą wagę do sprawy formacji w Zgromadzeniu. Świadczy o tym fakt wydania specjalnych *Instrukcji dla życia duchowego do użytku księży i braci Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny* już w 1919 roku. Zawierają one szczegółowe wskazania dotyczące życia nowicjuszy, porządku dziennego, pomocy i przeszkód na drodze do doskonałości. Akcentują rolę nabożeństwa do Jezusa, Maryi i Józefa, zalecanego przez Ojca Założyciela⁹⁶.

Formacja ta przebiega według rad ewangelicznych. Dokonuje się przez prosty i skromny styl życia, solidarny i zharmonizowany z ludem, przez szukanie dialogu i otwartość ludzką. Pomagają w tym śluby zakonne. Ślub posłuszeństwa jest przeżywany i wyrażany jako możliwość stawiania potrzeb innych na pierwszym miejscu, dyspozycyjność i gotowość do zmieniania miejsca pracy duszpasterskiej oraz osobista wolność. Ślub ubóstwa jest rozumiany i przeżywany jako solidarność z biednymi, dzielenie wspólnych dóbr i prosty styl życia. Ślub czystości jest darem Boga i całkowitym poświęceniem się Jemu⁹⁷.

Celem formacji nie jest samo przekazywanie wiedzy. Kandydaci powinni ćwiczyć się w cnotach, a przede wszystkim mają być wprowadzeni w ducha modlitwy i w ścisłą łączność z Bogiem. W domach formacyjnych powinna panować rodzinna atmosfera wzajemnego poszanowania i miłości, a do wykształcenia należy praca fizyczna, która przyczynia się do rozwoju osobowej dojrzałości oraz wzmocnienia poczucia współodpowiedzialności we wspólnocie⁹⁸.

4. Misyjność

Sama nazwa Zgromadzenia wskazuje na jego misyjny charakter, inspirowany misyjnym rysem duchowości. Jako że Kościół jest z natury misyjny, ksiądz Berthier starał się sam głosić Dobrą Nowinę ludziom w trudnych czasach XIX-wiecznej Francji. W założonym przez siebie później Zgromadzeniu rozszerzył rys apostołsko-misyjny o tych, którzy są „oddaleni” Pragnął przede wszystkim zająć się wychowywaniem misjonarzy, stąd idea zakładania szkół apostołskich, by odpowiednio przygotowani ludzie mogli później zająć

⁹⁶ Por. Dokumenty XI Kapituły MSF, Rzym 2001, tł. B. Mikutra, Poznań 2002, nr 1. 20; Konstytucje MSF 1985, nr 81-82.

⁹⁷ Por. Dokumenty XI Kapituły, nr 2. 20.

⁹⁸ Por. Konstytucje MSF z 1985 roku, nr 5.

się wychowaniem następnych pokoleń i pracą misyjną⁹⁹ Założył Zgromadzenie dla spóźnionych powołań, gdzie zamierzał kształcić na zakonników – misjonarzy, chłopców z ubogich rodzin pomiędzy 14 a 30 rokiem życia¹⁰⁰

Na czym miał polegać charakter duchowości Zgromadzenia? Ojciec Berthier skoncentrował się na formacji wspólnoty do ubóstwa, umartwienia, troski o tych, „których z oddali wezwie Pan” Chodziło przede wszystkim o kształcenie misjonarzy. Apelował, by nie wysyłać od razu na misje, ale przygotować najpierw kadre dobrych formatorów, a dopiero potem, kiedy liczba kandydatów będzie dostatecznie duża, wysłać ich na placówki misyjne. Duch misyjny – według Założyciela – nosił znamię wspólnotowego. Zalecał, by misjonarze w miarę możliwości nie pracowali sami, lecz co najmniej we trzech na jednej placówce, by jako misjonarze-zakonnicy zawsze tworzyli wspólnotę. Założyciel podkreślał, by nie wybierać sobie bogatych placówek. Wręcz przeciwnie, iść tam, gdzie nikt nie chce pracować; tam, gdzie orędzie Ewangelii jeszcze nie dotarło lub już zostało zapomniane. Stąd często powtarzał, że trzeba od siebie wymagać i mierzyć wysoko, że należy stawiać sobie wysokie cele¹⁰¹

Zadanie misyjne Zgromadzenia staje się konkretne w duszpasterstwie rodzin i promowaniu powołań, lecz nie ogranicza się tylko do tego¹⁰². Do rozwoju świętorodzinności przyczynia się także przyjmowanie codzienności i uważanie jej jako możliwości pastoralnej i zakonnej (jak w Nazarecie), a także otwarcie się na misję *ad gentes*, przyjmowanie powołań spóźnionych i duszpasterstwo rodzin¹⁰³

⁹⁹ Por. J o s t, *Ksiądz Jan Berthier*, s. 133-139.

¹⁰⁰ Misyjny wymiar duchowości Zgromadzenia rozwijał się w Ojcu Berthier od najmłodszych lat. Czasy, w których żył, odznaczały się niedostatkiem powołań kapłańskich i zakonnych, dlatego troska o powołania stanowiła jeden z wymiarów charyzmatu Założyciela. Tym bardziej, że jego zdaniem wiele powołań było niewykorzystanych. Chłopcy nie mieli możliwości zrealizowania swego powołania z powodu ubóstwa lub wieku. Orędzie Matki Bożej z La Salette, wzywającej do nawrócenia i do misjonowania („Idźcie głóście to całemu mojemu ludowi”), było dla niego dodatkowym impulsem. Także nauczanie Leona XIII, który tę kwestię poruszył w encyklice *Sancta Dei* z 1880 roku. Do niej nawiązuje Berthier we wstępie swoich Konstytucji z 1895 roku. Nie mogąc zrealizować tego charyzmatu w swoim umiłowanym Zgromadzeniu Misjonarzy Saletynów, za zgodą swoich przełożonych, zakłada Zgromadzenie MSF. Jako patronkę daje mu Matkę Boską z La Salette. Por. J. B e r t h i e r, *Constitutiones MSF*, Grave 1895, nr 13.

¹⁰¹ Por. J o s t, *Ksiądz Jan Berthier*, s. 236-237.

¹⁰² Por. Dokumenty XI Kapituły, nr 1. 30, 2. 21; Konstytucje MSF 1985, nr 3.

¹⁰³ Por. Dokumenty XI Kapituły, nr 2. 10.

Żyjąc duchem Świętej Rodziny misjonarze starają się przyczynić do odnowienia duchowego i moralnego rodziny i społeczeństw. Czynią to na wszystkich kontynentach, gdzie pracuje ponad 850 misjonarzy, w tym przeszło 200 Polaków. W swej działalności apostołskiej starają się promować główne elementy duchowości świętorodzinnej wskazane przez Założyciela i wyrosłe po jego śmierci¹⁰⁴

*

Podsumowując wypada zauważyć, że w działalności apostołskiej każdego Zgromadzenia poświęconego Świętej Rodzinie rodzina musi stanowić zawsze węzeł centralny. Zgromadzenia Świętej Rodziny w Polsce wiernie odczytują nauczanie Jana Pawła II zawarte w adhortacji *Familiaris consortio*. Ukazują w rodzinie cel główny apostołatu instytutów, które inspiruje tajemnica Nazaretu¹⁰⁵

Obecnie istnieje wiele Instytutów Świętej Rodziny w Polsce. Warto wymienić, założony 11 X 1986 roku przez arcybiskupa K. Majdańskiego, Instytut Świętej Rodziny w Łomiankach, czy inne Instytuty świeckie i Stowarzyszenia życia apostołskiego¹⁰⁶. W tym artykule chodziło jednak o przybliżenie duchowości Zgromadzeń Świętej Rodziny aktualnie pracujących w Polsce. Po dogłębnej analizie opartej na materiałach źródłowych i literaturze przedmiotu zauważono, że do głównych elementów duchowości świętorodzinnej tych Zgromadzeń można zaliczyć: posłuszeństwo woli Bożej, jedność, wspólnotę, kult i naśladowanie, pokorę, ubóstwo, troskę o właściwą formację i apostołat. Wszystkie te elementy odgrywają kluczową rolę w procesie tworzenia w samych Zgromadzeniach, jak i w miejscach, gdzie one pracują, jednej wspólnej rodziny, na wzór Świętej Rodziny z Nazaretu.

¹⁰⁴ Polska Prowincja Zgromadzenia posiada 11 domów zakonnych na terenie Polski i 7 poza jej granicami, obsługuje 11 parafii w Polsce i wiele parafii poza jej granicami, prowadzi 17 różnych instytucji. Ponadto na terenach misyjnych (Argentyna, Brazylia, Chile, Indonezja, Madagaskar, USA) pracuje kilkunastu Misjonarzy Świętej Rodziny z Polski, którzy pod względem prawnym należą do innych prowincji Zgromadzenia. Por. A. S o b c z y k, P. K r u p a, *W kręgu duchowości świętorodzinnej*, Pelplin 2007, s. 207.

¹⁰⁵ Por. J a n P a w e ł II, Adhortacja apostołska *Familiaris consortio*, z 22 XI 1981, nr 52; J. B l a n q u e t, *La Sagrada Familia, Icono de la Trinidad*, Barcelona 1996, s. 47-49; A. S o b c z y k, *Tajemnica Nazaretu w nauczaniu Jana Pawła II*, „Ateneum Kapłańskie” 149(2007), nr 4, s. 55-66.

¹⁰⁶ Por. K. W o l s k i, *Nazaret – źródło świętości*, Łomianki 2001.

BIBLIOGRAFIA

I. ŹRÓDŁA

- A m i g ó L.: Obras Completas. Introducciones y edición: A. Gonzalez, Y. Vives. Madrid 1986.
- Atti del Congresso Internazionale sulla Sacra Familia, I-VI, red. Figlii della Sacra Famiglia, Barcelona 1993-2003.
- B e r t h i e r J.: Dzieło Świętej Rodziny dla spóźnionych powołań. Tytuł oryginalny: L'ouvre de la Sainte Famille pour vocations apostoliques tardives, Grave 1902, tł. W. Drzewiecki, Pobiedziska 1983.
- B e r t h i e r J.: Testament duchowy, Grave 1903.
- Constituciones de Hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Famiglia, Rzym 1993.
- Dokumenty XI Kapituły Generalnej MSF [Rzym 2001], tł. B. Makutra, Poznań 2002.
- Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, Komorów 1985.
- Konstytucje i Statuty Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, Warszawa 1994.
- F e l i ś k i Z.: Ustawy Rodziny Maryi albo Służebnic Ubogich, Kraków 1888.
- Konstytucje Misjonarzy Świętej Rodziny, Rzym 1985.
- Konstytucje Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux, Rzym 1987.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, Komorów 1984.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, Rzym 2002.
- L a m e n t B.: Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny, Białystok 1944.
- Maria od Pana Jezusa Dobrego Pasterza: Dziennik duchowy, t. II, Rzym 2002.
- Maria od Pana Jezusa Dobrego Pasterza: Konferencje, Rzym 1960.
- Statuty Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, Rzym 2002.

II. NAUCZANIE KOŚCIOŁA

- Sobór Watykański II: Konstytucje, dekryty, deklaracje, Poznań 1967.
- L e o n XIII: Encyklika *Sancta Dei* z 3 XII 1880, ASS 13(1880), s. 241-248.
- P a w e ł VI: Motu proprio *Ecclesiae sanctae*, 6 VIII 1965, AAS 58(1966), s. 757-787.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Rzym 1981.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostolska *Vita consecrata*, Rzym 1996.
- Kongregacja do Spraw Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego: Instrukcja *Potissimum Institutioni* z 2 II 1994, AAS 82(1989), s. 470-532.

III. LITERATURA PRZEDMIOTU

- Articles du proces informatif de beatification et canonisation du serviteur de Dieu Jean Babtiste Berthier, Grave 1950.
- B a r n h o r n H.: Książd Jan Berthier. Założyciel Misjonarzy Świętej Rodziny 1840-1908. Tytuł oryginału „Priester für das ganze volk”, tł. z niemieckiego Z. Kruża MSF, Katowice 1973.
- B l a n q u e t J.: La Sagrada Familia, icono de la Trynidad, Barcelona 1996.
- C a r v a j a l M.: Identidad carismática de las Terciarias Capuchinas de la Sagrada Familia, w: Atti del V Congresso bulla Sacra Familia, Barcelona 2001, s. 241-247.
- D u c h n i e w s k i J.: Bł. Bolesława Lament, EK, t. X, red. A. Szostek i in., Lublin 2004.
- D u s z a T.: 50 lat działalności Polskiej Prowincji Misjonarzy Św. Rodziny, cz. I: 1921-1945, Otwock-Świder 1984.
- F a t t i z z o S.: Padre Luis de Massamagrell, Bedout Medelin-Colombia 1953.
- F r a c e k T.: Służmy Panu w Rodzinie Maryi, Warszawa 2005.
- F r a c e k T.: Zgromadzenie Sióstr Rodziny Maryi, Warszawa 2005.
- G a m b a r i E.: Życie zakonne po Soborze Watykańskim II, Kraków 1998.
- G r o n k i e w i c z A.: Życie i działalność Bolesławy Marii Lament 1862-1946 Założycielki Zgromadzenia Sióstr Misjonek Świętej Rodziny, Warszawa 1990.
- H o ł d a K.: Za Jezusem z Nazaretu, Rzym 1979.
- I r i a r t e L.: Historia de la Congregación de las hermanas Terciarias Capuchinas de la Sagrada Famiglia 1885-1985, Roma 1985.
- J a n s e n G.: Wypowiedź J. Berthier w wigilię uroczystości Świętej Rodziny 28 I 1907, w: t e n ż e, Adnotationes primi fratris coadiutoris msf. Grave 1903-1908.
- J o s t E.: Książd Jan Berthier. Założyciel Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny. Positio, tł. z francuskiego M. Burzawa MSF, Pelplin-Poznań 2000.
- M i c h a l s k i E.: Salvare le vocazioni per le missioni, w: Atti del V Congresso sulla Sacra Familia, Barcelona 2001, s. 305-308.
- M i s i u r e k J.: Historia i teologia polskiej duchowości katolickiej, t. II, Lublin 1998.
- S o b c z y k A.: Misyjny i świętorodzinny wymiar duchowości Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny, „Życie Konsekrowane” 71(2008), nr 3, s. 92-101.
- S o b c z y k A.: Tajemnica Nazaretu w nauczaniu Jana Pawła II, „Ateneum Kapłańskie” 149(2007), nr 4, s. 55-66.
- S o b c z y k A., K r u p a P.: W kręgu duchowości świętorodzinnej, Pelplin 2007.
- S o b c z y k A., K r u p a P.: Książd Antoni Kuczera MSF. Założyciel Polskiej Prowincji Zgromadzenia MSF, Pelplin 2008.
- W e j m a n H.: Formacja duchowa, w: Leksykon duchowości katolickiej, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 281-282.
- W o l s k i K.: Nazaret – źródło świętości, Łomianki 2001.
- Z a l e w s k i W.: Święci na każdy dzień, Warszawa 2002.

GLI ELEMENTI PRINCIPALI DELLA SPIRITUALITÀ
SACRAFAMIGLIARE NELLE CONGREGAZIONI
DELLA SACRA FAMIGLIA IN POLONIA

S o m m a r i o

Attualmente in Polonia lavorano 6 Congregazioni della Sacra Famiglia. Fra loro ci sono 5 Congregazioni femminili e una maschile. Non tutte sono state create in Polonia e non tutte hanno fondatori polacchi, ma ognuna di loro ha lo stesso scopo spirituale: creare nel mondo una grande famiglia, secondo il modello della Sacra Famiglia di Nazareth. Gli elementi principali della spiritualità cristiana nelle Congregazioni della Sacra Famiglia in Polonia sono: il culto e l'imitazione della Sacra Famiglia per contemplare il modo di vita di Gesù, Maria e Giuseppe, vivere nella povertà, nella castità e nell'obbedienza, e fare apostolato fra le famiglie.

Słowa kluczowe: duchowość, Święta Rodzina, Zgromadzenia.

Parole chiavi: spiritualità, Sacra Famiglia, Congregazioni.

Key words: Spirituality, Holy Family, Congregations.